

**Ks. ANTONI TRONINA**

Katolicki Uniwersytet Lubelski

## STULECIE PAPIESKIEJ KOMISJI BIBLIJNEJ

Wydanie nowego dokumentu Papieskiej Komisji Biblijnej (PKB)<sup>1</sup> zbiega się ze setną rocznicą ustanowienia tej instytucji przez Leona XIII. Aby dobrze pojąć znaczenie tego ważnego tekstu, należy choćby pokrótce przedstawić tło historyczne minionego stulecia i wartość doktrynalną dokumentów wydawanych przez PKB.

### I. ZAŁOŻENIE KOMISJI I JEJ PIERWSZE ORZECZENIA (1902–1915)

W historii egzegezy katolickiej istotnym momentem było wydanie encykliki Leona XIII *Providentissimus Deus* (18 XI 1893 r.)<sup>2</sup>. Był to pierwszy dokument papieski w całości poświęcony Pismu Świętemu. Apologetyczny ton encykliki spowodowany był atmosferą modernizmu (tzw. *Kwestia biblijna*), a zwłaszcza publikacjami A. Loisy'ego<sup>3</sup>. Dla realizacji zasad podanych w encyklice Leon XIII powołał do życia Komisję Biblijną (*Commissio Pontificia de Re Biblica*). Na tę decyzję wywarł wpływ niewątpliwie pewien incydent związany z kompetencjami Świętego Oficjum, które wydało dekret broniący autentyczności tzw. *Comma Johanneum* (1 J 5,7)<sup>4</sup>. Kwestionowanie autentyczności tego tekstu biblijnego wydawało się bowiem zagrażać dogmatowi Trójcy Świętej. Ta decyzja, wydana w kilka lat po encyklice papieskiej, wzbudziła konsternację wśród uczonych katolickich, gdyż narażała Urząd Nauczycielski Kościoła na ośmieszenie w oczach ludzi nauki. Większość egzegetów widziała w Janowym tekście głosę marginalną, która z czasem weszła do tekstu natchnionego. Glosa ta wyrażała wiarę Kościoła, ale nie była natchniona. Najstarszym jej świadectwem są pewne rękopisy łacińskie (*Vetus Latina*), z których następnie przedostało

<sup>1</sup> *Le peuple juif et Saintes Ecritures dans la Bible chrétienne*. Papieska Komisja Biblijna, *Naród żydowski i jego święte pisma w Biblii chrześcijańskiej*, tłum. R. Rubinkiewicz, Kielce 2002.

<sup>2</sup> Zob. polski przekład z przedmową ks. J. Archutowskiego, *Encyklika papieża Leona XIII Providentissimus Deus o studjach biblijnych*, Kraków 1934.

<sup>3</sup> Szeroko omawia tło encykliki J. Levie, *Ludzkie dzieje słowa Bożego*, przeł. W. Kowalska, Warszawa 1972.

<sup>4</sup> Dekret z dnia 15 I 1897 r., opubl. w „Acta Apostolicae Sedis” [dalej: AAS] 1896–97, t. 29, s. 637; *Enchiridion biblicum* [dalej: EB] 135.

się to uzupełnienie do oficjalnego tekstu *Wulgaty*. Dekret Świętego Oficjum ukazywał, jak ryzykowne jest wypowiadanie się teologów na tematy techniczne, nie leżące w kręgu ich kompetencji<sup>5</sup>.

Założenie Komisji Biblijnej miało więc uwolnić Święte Oficjum od odpowiedzialności za sprawy dotyczące nauk biblijnych. Już w encyklice *Providentissimus Deus* Leon XIII starał się godzić autorytet *Wulgaty* z szacunkiem dla tekstów oryginalnych Pisma Świętego. Nieco dalej encyklika stwierdza celowość pracy egzegetów, gdyż ich studia przyśpieszają osąd Kościoła<sup>6</sup>. Można więc powiedzieć, że list apostolski *Vigilantiae* (z 30 X 1902 r.) stanowił przedłużenie encykliki *Providentissimus*. Dla realizacji zadań wyznaczonych w encyklice papież Leon XIII ustanawiał tym listem „Radę, czyli Komisję” (*Consilium, sive uti loquuntur, Commissionem*), złożoną z kardynałów i najwybitniejszych biblistów katolickich, orzekającą w poszczególnych przypadkach o zgodności konkretnych poglądów z tradycyjną nauką Kościoła<sup>7</sup>. Cele nowej instytucji były wyłożone już w encyklice: rozwój wiedzy biblijnej w Kościele katolickim oraz zabezpieczenie przed opiniami błędnymi. Papież zachęca w swym *Liście* członków Komisji, by nie lekceważyli nowości wprowadzonych dzięki ostatnim badaniom<sup>8</sup>. Szczególnie poleca im biegłość w krytyce tekstu („codicum maxime primigeniorum peritia”: EB 140). Używa przy tym mocnej formuły, zachęcającej do egzegezy krytycznej<sup>9</sup>. Z drugiej strony jednak akcentuje konieczność wierności Tradycji Kościoła i Urzędowi Nauczycielskiemu, powołując się na I Sobór Watykański (EB 141; por. DH<sup>10</sup>, 3007).

Zakończenie *listu* mówi o składzie Komisji, analogicznym do struktur kongregacji rzymskich. „Zarządzamy, aby Rada ta składała się z wybranych naszą powagą kardynałów, do których dołączają się we wspólnocie studiów i pracy, z obowiązkiem i nazwą konsultorów – co jest już w zwyczaju, gdy chodzi o Rady rzymskie – niektóre sławne osoby innych narodowości, wyróżniające się w nauce świętej, zwłaszcza biblijnej” (tłum. ks. Szafronowskiego). Jako złożona z kardynałów, Komisja była więc organem Urzędu Nauczycielskiego Kościoła. Jej siedzibą powinien być Rzym, gdzie „pod okiem samego papieża”<sup>11</sup> ma ona odbywać regularne spotkania. Ich celem będzie zwłaszcza dostarczanie odpowiedzi na pytania kierowane

<sup>5</sup> Święte Oficjum uznało, że nie może odwołać publicznie dekretu; uczyni to w „prywatnym” oświadczeniu dopiero po 30 latach (EB 136).

<sup>6</sup> „ut quasi praeparato studio, iudicium Ecclesiae maturetur”; formuła zaczerpnięta z encykliki (EB 109) weszła do soborowej konstytucji *Dei Verbum* (n. 12).

<sup>7</sup> Zob. E. D[ąbrowski], *Komisja Biblijna*, [w:] *Podręczna encyklopedia biblijna*, Poznań [1960], s. 665 n. List *Vigilantiae* opublikowano w AAS 1902–03, t. 35, s. 234–238; EB 137–148. Częściowe tłumaczenie ks. E. Szafronowskiego w aneksie do pracy: *Wstęp ogólny do Pisma Świętego*, red. J. Homerski, Poznań 1973, s. 453.

<sup>8</sup> „quod recentiorum industria repererit novi” (EB 140).

<sup>9</sup> „Nobis vehementer probantibus” (EB 142).

<sup>10</sup> DH = H. Denzinger, *Enchiridion symbolorum definitionum et declarationum de rebus fidei et morum. Kompendium der Glaubensbekenntnisse und kirchlichen Lehrentscheidungen*, hrsg. v. P. Hünermann, Freiburg im Breisgau<sup>37</sup> 1991.

<sup>11</sup> „sub ipsis oculis Pontificis Maximi” (EB 139).

z całego świata do Stolicy Apostolskiej. Odpowiedzi te (*responsa*) otwierają też możliwość rozwoju studiów biblijnych „na wszelki sposób” (EB 145).

Leon XIII zmarł wkrótce po utworzeniu Komisji (20 VII 1903 r., w wieku 93 lat). Jego następca, św. Pius X, na początku swego pontyfikatu wydał list apostolski *Scripturae Sanctae* z 23 II 1904 r. List dotyczy nadawania stopni uniwersyteckich z dziedziny biblistyki: „Ustanawiamy akademickie stopnie licencjatu i doktoratu z Pisma Świętego, udzielane przez Komisję Biblijną”. Zadaniem Komisji było ustalenie programu egzaminów i wyznaczenie egzaminatorów (EB 149–157). Jeszcze po ustanowieniu Papieskiego Instytutu Biblijnego (7 V 1909 r.) Komisja zachowała monopol nadawania tych stopni<sup>12</sup>. W tym też liście Piusa X po raz pierwszy pojawia się tytuł: Komisja Biblijna; kolejne dokumenty uzupełniają go przymiotem „papieska” w różnych wariantach<sup>13</sup>.

Uwagę publiczną zwróciła Komisja na siebie przez urzędowe odpowiedzi na sporne kwestie. Dokładniejsza analiza tych tekstów pozwala wyróżnić w dziejach Komisji pięć zasadniczych okresów, ukazujących ewolucję jej postawy od okresu czysto zachowawczego do pełnego otwarcia na wolność badań egzegetów. Pierwszy okres to lata 1903–1915, kiedy to Komisja zbierała się regularnie co roku, pracując systematycznie zwłaszcza nad problemami historyczności ksiąg Nowego Testamentu. Wyniki jej prac były publikowane w formie odpowiedzi na wątpliwości (*dubia et responsa*) nadsyłane z całego świata<sup>14</sup>. *Enchiridion biblicum* (EB) przytacza te *responsa* z kolejną numeracją rzymską od I–XIV:

(I) Orzeczenie o cytatach domyślnych (*de citationibus implicitis*) w Piśmie Świętym (13 II 1903);

(II) Orzeczenie o księgach bądź tekstach biblijnych o zabarwieniu historycznym (23 VI 1905);

(III) Orzeczenie o Mojżeszowej autentyczności Pięcioksięgu (27 VI 1906);

(IV) Orzeczenie o autentyczności i historyczności czwartej Ewangelii (29 V 1907);

(V) Orzeczenie o charakterze (*de indole*) i autorze Księgi Izajasza (28 VI 1908);

(VI) Orzeczenie o historyczności trzech pierwszych rozdziałów Księgi Rodzaju (30 VI 1909);

(VII) Orzeczenie o autorstwie Psalmów i czasie ich powstania (1 V 1910);

<sup>12</sup> Dopiero od 1916 r. Instytut Biblijny w Rzymie ma również prawo nadawania licencjatu (EB 425), a od 1928 r. – doktoratu (*List Apostolski Quod maxime*, AAS 1928, t. 20, s. 309–315).

<sup>13</sup> *Commissio Pontificia de Re Biblica* (EB 160, 187, 276, 281 n.), *Consilium Pontificium pro studiis de Re Biblica provehendis* (EB 161, 181), *Pontificale Consilium seu Commissio de Re Biblica* (EB 269).

<sup>14</sup> Pełny tekst tych pytań i decyzji można znaleźć w przekładzie francuskim w pracy zbiorowej *Initiation Biblique*, red. A. Robert, A. Tricot, 3. ed., Paris 1959, s. 506–517.

(VIII) Orzeczenie o autorze, czasie powstania i historyczności Ewangelii według Mateusza (19 VI 1911);

(IX) Orzeczenie o autorze, czasie powstania i historyczności Ewangelii według Marka i Łukasza (26 VI 1912);

(X) Orzeczenie o kwestii synoptycznej (26 VI 1912);

(XI) Orzeczenie o autorze, czasie powstania i historyczności Dziejów Apostolskich (12 VI 1913);

(XII) Orzeczenie o autorze, nieskażoności (*integritate*) i czasie powstania Listów Pasterskich (12 VI 1913);

(XIII) Orzeczenie o autorze i kompozycji Listu do Hebrajczyków (24 VI 1914);

(XIV) Orzeczenie o paruzji Chrystusa w listach św. Pawła (18 VI 1915).

Wszystkie te orzeczenia, z wyjątkiem ostatniego, zostały opublikowane w jednym tomie przez Papieski Instytut Biblijny<sup>15</sup>. Tom opracowany przez o. Foncka, rektora Instytutu, stał się podstawą późniejszego zbioru doktrynalnych orzeczeń na tematy biblijne. Pierwsze wydanie tego oficjalnego zbioru, pod nazwą *Enchiridion biblicum*, ukazało się w 1927 r. Lista pierwszych czternastu orzeczeń Komisji Biblijnej ukazuje, jakie były ówczesne problemy budzące spory i kontrowersje. Pokazuje również, jaki walor doktrynalny miały wypowiedzi Komisji. Sam skład osobowy czynił ją organem Urzędu Nauczycielskiego Kościoła. Specjalne *Motu proprio* Piusa X (EB 271)<sup>16</sup> zrównało orzeczenia Komisji Biblijnej z innymi dekretami doktrynalnymi Kongregacji rzymskich, aprobowanymi przez papieża. Po latach przypomni to jeszcze inna z odpowiedzi samej Komisji, aprobowana przez Piusa XI (EB 519).

## II. OKRES MIĘDZYWOJENNY (1915–1939)

Wojna światowa przerwała na kilka lat prace Komisji. Późniejsze odpowiedzi mają już inny, bardziej pozytywny charakter. Ich celem nie jest już hamowanie zbyt śmiałych rozwiązań, lecz raczej spotęgowanie ruchu biblijnego. Również od strony formalnej widać istotną różnicę: zamiast dotychczasowej formy *dubia et responsa*, przyjęła teraz Komisja formę *instrukcji*. Przedmiotem jej badań stały się, obok kwestii naukowych, także sprawy duszpasterstwa i liturgii. W latach międzywojennych biblioteka Instytutu Biblijnego w Rzymie wzbogaciła się o liczne dzieła uczonych egzegetów, także niekatolickich; księgozbiór ten stał się powszechnie dostępny dla wszystkich badaczy. Zaczęto wydawać (w roku 1920) czasopisma specjalistyczne, cieszące się do dziś wielką renomą: „Biblica”

<sup>15</sup> *Documenta ad Pontificiam Commissionem de Re Biblica spectantia*, red. L. Fonck, Roma 1915.

<sup>16</sup> *Praeestantia Scripturae Sacrae* (18 XI 1907). Omówienie tego dokumentu zob. L. P i r o t, *Commission Biblique*, [w:] *Dictionnaire de la Bible*, t. II, Paris 1930, kol. 103–113.

i „Orientalia”. Bardziej popularny charakter miał redagowany (od 1921 r.) po łacinie periodyk „Verbum Domini”. To wszystko było realizacją założeń zawartych w liście apostolskim *Vigilantiae*, powołującym do istnienia Komisję. Z tego okresu (1919–1939) pochodzi zaledwie kilka orzeczeń o zróżnicowanym charakterze:

(XV) o dołączaniu wariantów tekstu (*de additione variarum lectionum*) do wydań łacińskiej Wulgaty (17 XI 1921);

(XVI) o interpretacji dwu tekstów biblijnych: Ps 15,10–11 i Mt 16,26 (1 VII 1933);

(XVII) o odrzuceniu dzieła F. Schmidtkego, *Die Einwanderung Israels in Kanaan* (27 II 1934);

(XVIII) o posługiwaniu się w liturgii przekładami Biblii z Wulgaty (30 IV 1934).

Jak widać, w okresie międzywojennym Komisja Biblijna nie kładła nacisku na regularne spotkania; jej enuncjacje związane są raczej z aktualną potrzebą duszpasterską. Sytuacja zmieni się podczas pontyfikatu Piusa XII, otwartego w pełni na naukowe studium Pisma Świętego.

### III. PONTYFIKAT PIUSA XII (1939–1958)

Encyklika *Divino afflante Spiritu* (1943 r.) została przygotowana ważnym dokumentem Komisji Biblijnej. Chodzi o list z dnia 20 VIII 1941 r., w którym widać już zarys istotnych stwierdzeń encykliki Piusa XII. List Papieskiej Komisji Biblijnej<sup>17</sup> stanowi odpowiedź na napastliwą broszurę, atakującą naukowe studia biblijne. Jej autor, ukryty pod pseudonimem, napiętnował stosowanie metody historyczno-krytycznej na rzymskich uniwersytetach, z Instytutem Biblijnym na czele. Na ten gwałtowny atak Komisja Biblijna odpowiedziała listem, podpisanym przez jej przewodniczącego (kard. Tisserant) i sekretarza (o. Vosté OP). Komisja przypomina dyrektywy Stolicy Apostolskiej o naukowych studiach Biblii. Ujmuje je w czterech punktach (sens wyrazowy, posługiwanie się Wulgatą, krytyka tekstu i studium języków wschodnich); wszystkie te punkty podejmie później papież w encyklice *Divino afflante Spiritu*.

Tuż przed publikacją encykliki (30 IX 1943 r.) ukazał się kolejny dokument Komisji Biblijnej, dotyczący przekładów Pisma Świętego na języki współczesne (22 VIII 1943 r.; EB 535–537). Ustala on normy dotyczące przekładów z języków oryginalnych. Biskupi mogą je polecić prywatnej lekturze wiernych, natomiast wersja liturgiczna musi być zgodna z Wulgatą<sup>18</sup>.

<sup>17</sup> List do arcybiskupów i biskupów Italii o nauczaniu Pisma Świętego w seminariach duchownych (AAS 1941, s. 465 nn.; EB 522–533). Jego obszerne streszczenie daje J. L e v i e, *Ludzkie dzieje słowa Bożego*, Warszawa 1972, s. 187–191.

<sup>18</sup> Po Soborze również przekłady czytane w liturgii oparte są na tekstach oryginalnych; u nas *Pismo święte Starego i Nowego Testamentu (Biblia tysiąclecia)*, wyd. 4, Poznań–Warszawa 1984.

Trzecie orzeczenie z tego okresu (22 X 1947 r.) dotyczy posługiwania się nowym łacińskim przekładem Psalterza poza brewiarzem (*extra horas canonicas*).

Znacznie ważniejszy jest list Komisji adresowany do arcybiskupa Paryża kard. E. C. Suharda (16 I 1948 r.)<sup>19</sup>. Dotyczy on dwóch kwestii: źródeł Pięcioksięgu Mojżesza i historyczności Rdz 1–11. Co do pierwszej sprawy, Komisja przypomina orzeczenie z 1909 r., wykazując jego niesprzeczność z dzisiejszym stanem badań. Dziś nikt nie wątpi w istnienie źródeł pisanych i tradycji ustnych w Pięcioksięgu; stopniowy rozwój praw Mojżeszowych jest też widoczny w opowiadaniach historycznych. Gdy zaś chodzi o Rdz 1–11, gatunki literackie tam zastosowane nie odpowiadają żadnej z naszych klasycznych klasyfikacji. Nie zawierają te opowiadania historii w sensie współczesnym, mimo to relacjonują prostym i obrazowym językiem prawdy ekonomii zbawczej<sup>20</sup>. Obydwie odpowiedzi udzielone w tym liście są wyrazem nowej, otwartej postawy wobec badań naukowych w biblistyce. Stało się to możliwe dzięki cierpliwej ewolucji postawy Komisji. List do kard. Suharda przyjęli bibliści katoliccy jako „orędzie wyzwolenia”<sup>21</sup>.

Inny charakter ma obszerna instrukcja z 13 V 1950 r., adresowana do biskupów ordynariuszów, a dotycząca prawidłowego nauczania Pisma Świętego w seminariach duchownych i zakonnych kolegiach (EB 582–610)<sup>22</sup>. Podkreśla ona różnicę pomiędzy studium podstawowym, pastoralnym Pisma Świętego, a specjalistycznym. Przypomina, że profesorowie biblistyki muszą mieć możliwość poświęcenia się wyłącznie tej pracy. Studentów należy kształcić w sposób ściśle naukowy i zaznajamiać z aktualnymi problemami biblijnymi.

Ostatnim znakiem dawnej tendencji ograniczającej badaczy katolickich była deklaracja z 9 VI 1953 r. nt. pracy B. Bonkampa, *Die Psalmen*, Freiburg i. Br. 1949 (EB 621). Nie miała ona jednak już formy dawnych orzeczeń doktrynalnych, lecz oświadczenia potwierdzonego aprobatą papieża<sup>23</sup>.

Natomiast nieoficjalnym sygnałem zmiany nastawienia Komisji z apologetycznego na bardziej otwarte mogą być niemal identyczne deklaracje dwu sekretarzy tejże Komisji. Obie zostały opublikowane w 1955 r. z okazji nowego wydania *Enchiridion biblicum*<sup>24</sup>. Uważa się, że tekst ten dyskrét-

<sup>19</sup> EB 577–581; polski przekład w *Breviarium fidei. Kodesks doktrynalnych wypowiedzi Kościoła*, oprac. J. Szymusiak, S. Głowa, Poznań 1964, s. 69–71.

<sup>20</sup> Por. R. R. Brown, T. A. Collins, *Orzeczenia Kościoła*, [w:] *Katolicki komentarz biblijny*, red. R. E. Brown i in.; red. wyd. pol. W. Chrostowski, Warszawa 2001, s. 1818–1830, zwł. 1827.

<sup>21</sup> „message libérateur”: A. Vanhoye, *Passé et présent de la Commission Biblique*, „Gregorianum” 1993, t. 74, s. 268.

<sup>22</sup> Polski przekład wraz z tekstem łacińskim zamieszcza *Wstęp ogólny do Pisma Świętego*, red. J. Homerski, Poznań 1973, s. 456–465; wyd. 2, 1986, s. 305–308.

<sup>23</sup> Raz jeszcze znajdzie się na indeksie dzieło katolickiego egzegety (J. Steinmann, *La vie de Jésus*, Paris 1959). Tym razem jednak dekret wyda bezpośrednio Kongregacja Świętego Oficjum (26 VI 1961).

<sup>24</sup> A. Miller OSB w „Benediktinische Monatschrift” 1955, s. 49 n.; A. Kleinhans OFM w „Antonianum” 1955, s. 64 n. Ich tekst i przekład przytacza Levie (*Ludzkie dzieje...*, s. 257 n.).

nie powiadamia katolickich egzegetów o możliwości szerszej interpretacji dawnych wypowiedzi Komisji. Autorzy deklaracji przypominają trudne warunki pracy egzegetów na początku XX w., „kiedy to krytyka liberalna i racjonalistyczna próbowała zniszczyć wszystko to, co dała poprzednia tradycja. Dzisiaj jednak, kiedy ustały walki i niektóre kontrowersje doczekały się pokojowych układów, wiele zagadnień ukazuje się w nowym świetle i można lekko traktować niepokoje owych czasów”<sup>25</sup>.

Coraz bardziej w oświadczeniach Papieskiej Komisji Biblijnej rysuje się tendencja pozytywna, ukazująca drogę rozwoju katolickiej biblistyki. Przykładem tej tendencji jest instrukcja z dnia 15 XII 1955 r., skierowana do członków Stowarzyszeń Biblijnych i różnych zgromadzeń egzegetów (EB 622–633). Zachęca ona do tworzenia podobnych stowarzyszeń katolickich, spotkań, dni i tygodni biblijnych na określone tematy. Podkreśla jurysdykcję właściwego ordynariusza wobec takich zebrań. Spotkania fachowe i naukowe powinny mieć charakter zamknięty. Aprobata papieża definiuje wreszcie przyszłe normy i zachęca usilnie do studium Pisma Świętego.

#### IV. OKRES SOBORU (1959–1970)

Ostatnia z doniosłych interwencji Komisji w jej dawnym kształcie miała miejsce podczas II Soboru Watykańskiego. Wiąże się ona z kolejną serią napaści konserwatywnych teologów na profesorów Instytutu Biblijnego w Rzymie<sup>26</sup>. Odpowiedź miała tym razem charakter prawdziwie ewangeliczny: zamiast wzajemnych oskarżeń, Komisja Biblijna wybrała formę pozytywnej instrukcji „o historycznej prawdzie Ewangelii” (21 IV 1964)<sup>27</sup>.

Zaczyna się ona od pochwały katolickich egzegetów jako „wiernych synów Kościoła” i przypomnienia zachęty Piusa XII, aby inni katolicy przyjmowali ich z miłością<sup>28</sup>. Następnie Komisja ponawia zalecenia encykliki *Divino afflante Spiritu* dotyczące gatunków literackich w Biblii. Przypomina, że w metodzie krytyki form istnieją elementy słuszne; są jednak zmieszane z zasadami filozoficznymi, które należy odrzucić. Egzegeta powinien uwzględniać trzy etapy, przez które dotarły do nas wiadomości o życiu i nauczaniu Jezusa (Jezus wyjaśniał swoją naukę słowem i czynem; Apostołowie po Jego zmartwychwstaniu „wiernie opowiadali o Jego życiu oraz wyjaśniali Jego słowa”; wreszcie Hagiografowie utrwalili na piśmie w czterech Ewangeliach pierwotne nauki). Z badania tych trzech etapów wynika, że nauka i życie Jezusa nie były przekazywane tylko w celu ich

<sup>25</sup> J. L e v i e, *Ludzkie dzieje...*, s. 258.

<sup>26</sup> Szeroko pisze o niej E. Dąbrowski (*Kontrowersja rzymska – jej geneza i etapy*, [w:] *Sobór Watykański II a biblistyka katolicka*, Poznań 1967, s. 55–63).

<sup>27</sup> DH 3999. Tekst łaciński wraz z przekładem ks. Dąbrowskiego dostępny jest m.in. w jego książce *Sobór Watykański II...*, s. 146–154.

<sup>28</sup> Było to znamienne w kontekście trwającej wciąż polemiki i niedawnego monitu Świętego Oficjum (z 26 VI 1961 r.: AAS 1961, t. 53, s. 507).

zapamiętania, lecz głoszono je w taki sposób, aby się stały podwaliną wiary i moralności Kościoła.

Rady dla egzegetów kończą się przypomnieniem, że muszą oni swe umiejętności i osądy łączyć z gotowością do posłuszeństwa Urzędowi Nauczycielskiemu Kościoła. Warto zauważyć, że istotna treść tej Instrukcji została włączona do soborowej konstytucji o Bożym objawieniu (DV 19). Tak więc podczas soboru, podobnie jak w 1941 r., Komisja Biblijna okazała się solidarna z profesorami Papieskiego Instytutu Biblijnego, stając w obro- nie niesłusznie atakowanych egzegetów.

Papież Paweł VI zatwierdził treść dokumentu podpisanego przez sekretarza Komisji (B. N. Wambacqa) i polecił jego publikację. Był to nie tylko tradycyjny sposób ratyfikacji, ale i wyraz osobistego przekonania papieża, że nadszedł czas definitywnego otwarcia na naukowe podejście do Biblii. Wkrótce po tej decyzji (26 IV 1965 r.) Ojciec Święty dokonał nominacji sześciu nowych konsultorów PKB, wśród nich pierwszego Polaka, ks. prof. Stanisława Łacha<sup>29</sup>. Był to kolejny znak uniwersalizmu, a zarazem życzliwego zainteresowania Polską ze strony papieża.

## V. KOMISJA BIBLIJNA W NOWYM KSZTAŁCIE (1971 R.)

Pośród szeregu reform posoborowych, Paweł VI dokonał także reformy PKB. *Motu proprio* „*Sedula cura*” (27 VI 1971)<sup>30</sup> ustanawia „nowe prawa” organizacji i funkcjonowania tej instytucji, aby zapewnić jej skuteczniejsze działanie i przystosowanie do obecnej sytuacji Kościoła. Papież wyraża też chęć lepszej koordynacji współpracy egzegetów i teologów ze Stolicą Apostolską oraz między sobą. Cel ten wymaga nowej struktury Komisji, choć nazwa jej nie ulega zmianie. Obecnie jej członkami nie są już kardynałowie, lecz bibliści „różnych szkół i krajów, odznaczający się wiedzą, roztropnością oraz katolickim zrozumieniem Nauczycielskiego Urzędu Kościoła” (art. 3). Oznacza to, że dawni „konsultorzy” są obecnie pełnoprawnymi członkami Komisji. Ich nominacji dokonuje papież na okres pięciu lat, z możliwością ponowienia kadencji<sup>31</sup>. Odtąd 20-osobowa Komisja spotyka się regularnie co roku dla przedyskutowania kwestii zaplanowanych wcześniej pod nadzorem kardynała prefekta Kongregacji Nauki Wiary. Kardynał jest nadal członkiem Komisji, ale w randze „przewodniczącego” (*praesidens*).

<sup>29</sup> Zob. (Red.), *Pierwszy Polak konsultorem Papieskiej Komisji Biblijnej*, „Ruch Biblijny i Liturgiczny” [dalej: RBL] 1965, t. 18, s. 306–308.

<sup>30</sup> Przekład (ks. E. Szafranski) wraz z tekstem łacińskim niemal całego dokumentu dostępny jest w: *Wstęp ogólny do Pisma Świętego...*, s. 452–455; wyd. 2, 1986, s. 302–305.

<sup>31</sup> W składzie nowej Komisji znalazł się również Polak, o. A. Jankowski OSB, który pełnił swe funkcje przez dwie kadencje (1978–1989); zastąpił go ks. L. R. Stachowiak (1990–1997), a po jego śmierci członkiem PKB jest od 1997 r. ks. R. Rubinkiewicz z Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego.

Tej zmianie strukturalnej odpowiada zmiana natury i funkcji Komisji. Nie jest już ona organem Urzędu Nauczycielskiego, uczestniczącym w autorytecie Stolicy Apostolskiej, lecz organem konsultacji na służbie Magisterium, łącząc się ściśle z Kongregacją Nauki Wiary (art. 1). W konsekwencji Komisja nie ma władzy rozstrzygania kwestii na mocy dekretów, które obowiązywałyby katolików w sumieniu (tak stanowiło *Motu proprio* św. Piusa X z 1907 r.). Rola Komisji obecnie jest inna: studiować kwestie i formułować wnioski, które następnie oddane są do dyspozycji Kongregacji Nauki Wiary (art. 10). Zadaniem Komisji Biblijnej jest też „przygotowywanie instrukcji i dekretów, które mogą być – za aprobatą papieża – podawane do publicznej wiadomości przez Kongregację Doktryny Wiary z dodaniem specjalnej wzmianki o Komisji Biblijnej” (art. 11). Należy natomiast zasięgać konsultacji Komisji przed promulgacją nowych norm dotyczących Biblii (art. 13).

Struktura odnowionej Komisji Biblijnej wzoruje się na Międzynarodowej Komisji Teologicznej, powołanej przez Pawła VI (11 IV 1969 r.) za sugestią I Synodu Biskupów. Komisja Biblijna jest teraz prawdziwie międzynarodowa. Jej członkowie są nominowani po konsultacji z Konferencjami Biskupów całego świata (art. 4). Ta sama orientacja jest przewidziana przy wyborze tematów dyskusji. Mogą one być przedłożone „bądź przez Kongregację Doktryny Wiary, bądź przez Synod Biskupów czy Konferencje Episkopatów, bądź wreszcie przez samą Komisję [...] albo Uniwersytety Katolickie i Stowarzyszenia Biblijne” (art. 9). Ma to sprzyjać wzajemnej współpracy. Nadto art. 12 zaleca Komisji utrzymywanie kontaktów z różnymi ośrodkami studiów biblijnych, także niekatolickich. „Za zgodą Przewodniczącego Komisji, Podkomisje mogą konsultować się również z innymi biegłymi, nawet – gdyby to było wskazane – spośród niekatolików” (art. 7).

Rozproszenie członków Komisji utrudnia częstsze jej spotkania. Art. 6 przewiduje co najmniej jedno spotkanie plenarne w roku<sup>32</sup>; ścisły komitet, wybrany przez zgromadzenie plenarne, zbiera się częściej dla zorganizowania pracy pomiędzy sesjami<sup>33</sup>.

Nowa Komisja odbyła pierwszą sesję w 1974 r.; dotyczyła ona rewizji programu egzaminów biblijnych, gdyż obecny statut utrzymał dawne kompetencje Komisji (art. 14). Tematem studiowanym przez dwa kolejne lata była „rola kobiety w społeczności i w życiu religijnym według Pisma Świętego”. Chodziło o zbadanie, czy Nowy Testament daje podstawy dla udzielania kobietom święceń kapłańskich. Zbadanie sprawy zlecił papież Paweł VI. Wyniki prac Komisji zostały wykorzystane w deklaracji *Inter insigniores*, ogłoszonej przez Kongregację Nauki Wiary w styczniu 1977 r.

<sup>32</sup> Odbywa się ono zawsze w Rzymie, w kwietniu, i trwa przez tydzień.

<sup>33</sup> A. Van h o y e, *Passé et présent de la Commission Biblique*, „Gregorianum” 1993, t. 74, s. 271.

Podobnie było z równie nagłym tematem, studiowanym w 1977 r.: „użycie Pisma Świętego w pismach dotyczących teologii wyzwolenia”.

W 1978 r. wygasł pięcioletni mandat nowej Komisji. Szerokie konsultacje opóźniły nominacje nowych członków, stąd sesja plenarna nie mogła odbyć się w tym roku (podobnie jak w latach 1984 i 1990). Sesja wiosenna 1979 r. podjęła temat „inkulturacji w Biblii”. Jan Paweł II podczas audiencji udzielonej członkom Komisji podkreślił wagę poddanego tematu. Podczas sesji każdy z członków Komisji wygłosił referat zgodnie ze swymi kompetencjami. Referaty te, poprzedzone przemówieniem papieża, wydano drukiem<sup>34</sup>. Opracowanie to nie zawiera wspólnego stanowiska Komisji, choć krótkie wprowadzenie daje spojrzenie całościowe.

W następnych latach teksty Komisji opracowywano już wspólnie. Również studium tematów trwało dłużej, po kilka lat. Trzeba było bowiem wypracować schemat roboczy, poddać go dyskusji i po kolejnej redakcji przegłosować. Temat podjęty w 1980 r. („Problem hermeneutyczny a chrystologia”) opublikowano dopiero w 1984 r. w książce *Biblia a chrystologia*<sup>35</sup>. Tekst oficjalny liczy 48 stron i jest dwujęzyczny, francusko-łaciński. Składa się z dwu części: panoramy współczesnych podejść do zagadnienia (*approches du problème*) i syntezy biblijnych świadectw o Chrystusie. Referaty, wygłoszone na sesji w różnych językach, opublikowane są po francusku.

W latach 1985–1988 Komisja Biblijna pracowała nad kwestią relacji pomiędzy kościołami lokalnymi a uniwersalizmem jedynego ludu Bożego<sup>36</sup>. Tematy szczegółowe powierzono wszystkim członkom Komisji. Na bazie tych analiz wypracowano wspólny dokument<sup>37</sup>. Daje on przegląd biblijnych świadectw Starego i Nowego Testamentu, a następnie ich syntezę; w całości 20 stron tekstu oficjalnego (po francusku). W wydaniu książkowym dołączono do niego wystąpienia członków Komisji na sesji plenarnej i studia w językach oryginalnych.

Nowy temat („Interpretacja Biblii w Kościele”) podjęła Komisja w roku 1989 r. Na sesji przedstawiono liczne referaty, ujmujące różne aspekty tego szerokiego problemu, budzące od lat żywe dyskusje. Następnie wypracowano schemat dokumentu wspólnego. Po nominacji nowych członków Komisji (1991 r.) pracę podjęto ponownie. Ostateczną redakcję dokumentu, po przegłosowaniu, oddano do dyspozycji Stolicy Apostolskiej. Ojciec Święty ogłosił oficjalnie nowy dokument PKB podczas audiencji udzielonej zarówno członkom Komisji, jak i profesorom Papieskiego Instytutu

<sup>34</sup> *Fede e Cultura alla luce della Bibbia. Atti della Sessione Plenaria 1979 della Pontificia Commissione Biblica*, Torino 1981.

<sup>35</sup> *Commission Biblique Pontificale, Bible et Christologie*, Préface d' Henri Cazelles, Cerf Paris 1984. Polski przekład samego dokumentu, w tłumaczeniu członka Komisji, o. A. Jankowskiego, podaje RBL 1988, t. 41, s. 185–226.

<sup>36</sup> Zob. A. Jankowski, *Sesja plenarna Papieskiej Komisji Biblijnej w Rzymie*, RBL 1985, t. 38, s. 406.

<sup>37</sup> *Unité et diversité dans l'Église. Texte officiel de la Commission Biblique Pontificale et travaux personnels des Membres*, Libreria Ed. Vaticana 1989.

Biblijnego w Rzymie (23 IV 1993 r.)<sup>38</sup>. Sam dokument liczy ok. 100 stron tekstu i dzieli się na cztery części. Wymienia najpierw różne metody i podejścia do interpretacji Biblii (s. 28–57). W drugiej części (s. 57–66) omawia zagadnienia hermeneutyczne. Następnie, w części trzeciej (s. 66–87) ukazuje specyficznie katolicki wymiar interpretacji. Ostatnia część dokumentu (s. 87–100) poświęcona jest interpretacji Biblii w życiu Kościoła. Łatwo zauważyć, że wiele sformułowań dokumentu dostało się do *Katechizmu Kościoła katolickiego*, ogłoszonego w tym samym czasie.

Podczas sesji plenarnej w kwietniu 1993 r. podano Komisji następny palący temat. Owocem jego zgłębiania przez następne lat jest świeżo ogłoszony dokument PKB: *Le peuple juive et Saints Ecritures dans la Bible chrétienne*. Już sama jego objętość świadczy o wadze problemu, jaki w nim został podjęty.

\* \* \*

Na zakończenie tego szkicu chciałbym przytoczyć słowa poprzedniego sekretarza PKB, o. Alberta Vanhoye. W cytowanym już artykule dokonuje on refleksji nad przeszłością i teraźniejszością Komisji. Podkreśla, że w nowej formie, nadanej jej przez Pawła VI, Komisja Biblijna cieszy się pełną autonomią. Zamiast autorytetu Urzędu Nauczycielskiego, reprezentuje ona obecnie autorytet międzynarodowego kolegium katolickich egzegetów. Ostatnie słowa o. Vanhoye są szczególnie ważne: „Wolno sądzić, że w aktualnej eklezjologii komunii, stymulowanej przez Sobór, ten nowy rodzaj autorytetu egzegezy kościelnej jest bardzo pożyteczny. Sprzyja bowiem lepszej koordynacji komplementarnych charyzmatów i prowadzi do wzmocnienia – w różnorodności – komunikacji w Kościele. Nominacja członków Komisji i wybór kwestii do studiowania dokonuje się ruchem odśrodkowym, od Stolicy Świętej ku Konferencjom Episkopatów, które są konsultowane. Następnie dokonuje się ruch odwrotny, gdyż Komisja nie tylko zbiera się w Rzymie, lecz przede wszystkim służy Stolicy Świętej kompetencjami różnych swych członków dla dobra Kościoła powszechnego. Członkowie Komisji mają przy tym cenną okazję spotkań i pracy wspólnej. Pozwala to na wzajemne ubogacenie, na konfrontację wyników badań dokonanych w różnych sytuacjach. Zarazem dokonuje się żywy kontakt pomiędzy egzegetami różnych krajów a odległymi od siebie Kościołami lokalnymi. Pismo Święte i komunია eklezjalna są ściśle związane. Papieska Komisja Biblijna trwa w służbie obu tych wartości”<sup>39</sup>.

<sup>38</sup> *L'interprétation de la Bible dans l'Église*, Libreria Ed. Vaticana 1993. Spośród trzech przekładów polskich, „oficjalnym” jest przekład dokonany przez członka Komisji, ks. R. Rubinkiewicza, pt. *Interpretacja Biblii w Kościele. Dokument Papieskiej Komisji Biblijnej z komentarzami biblistów polskich*, Vocatio, Warszawa 1999.

<sup>39</sup> A. V a n h o y e, *Passé et présent...*, s. 274.

**CENTENARIO DELLA PONTIFICIA COMMISSIONE BIBLICA****S o m m a r i o**

La pubblicazione del recente documento della Pontificia Commissione Biblica: *Il popolo ebraico e le sue Sacre Scritture*, coincide con il centenario della istituzione di questo organo. Per comprendere la portata del nuovo documento va preso in considerazione lo sfondo storico del centenario passato e il contesto di tutti gli altri documenti della Commissione. Con la lettera apostolica *Vigilantiae* (del 30 ottobre 1902) Leone XIII istituì il Consiglio o Commissione (*Consilium, sive Commissionem*) composto da alcuni cardinali e biblisti cattolici di fama. I suoi compiti stabiliti dalla lettera apostolica e prima ancora nella enciclica dello stesso pontefice *Providentissimus Deus*, sviluppo della scienza biblica e salvaguardia dalle opinioni erronee, sono stati realizzati nei documenti e negli interventi della Commissione. Nella sua storia si mostra l'evoluzione da una posizione puramente conservatoria ad una piena apertura alla libertà della ricerca esegetica. Gli anni della riforma conciliare e la seguente trasformazione della Commissione dal dicastero della Curia alla consiglio degli esperti ha portato alla elaborazione dei significativi documenti per gli studi biblici e per la vita della Chiesa.